

DOMONKOS LÁSZLÓ: ÉSZAKI MAGYAR POKLOK KÖRÜL

*Jezsó Ákos regényei: Megyek túlra (2017), Vörös mágus (2019),
Mécses a ködben (2021)*

Hogy a magyar vidékeken mennyire is égető szükség van az elszakított nemzetrészek – olykor görög sorstragédiákat idéző – fátumainak-drámáinak dokumentarista értékekkel is bíró, ugyanakkor szépirodalmi igényű, valóság és fikció művészi elegyítésével történő feldolgozására és felmutatására: talán nem is kell különösebben hangsúlyozni. Mégis, újra meg újra, erőteljesen hangoztatni kell – hiszen iszonytató (váltig, még mindig) az ismerethiány és a kellően megalapozott ítéletalkotás éppúgy, mint a hiteles, pontos ábrázolásmód és a mesterségesen-aljasul létrehozott történelmi fehér foltok végleges (és színvonalas!) eltüntetését célzó határozott törekvés elégtelensége.

Örömteli esemény, feltétlenül üdvözlendő, komoly esemény hát egy olyan regényfolyam-vállalkozás ténye, mint Jezsó Ákosé: a jelenleg 58 éves prózaíró olyan írói óriás-fába vágta a fejszéjét, ami bizony nálánál egy-másfél évtizeddel idősebb pályatársaknak is becsületére válna. (Déry Tibor azt mondta – igen elgondolkodtatóan –, hogy a prózaírónak, ha valóban vinni akarja valamire, sokáig kell élnie.)

A 2017-ben napvilágot látott, *Megyek túlra* című kötetet követte a felvidéki magyarság XX. századi kálváriáját bemutató regényfolyam második kötete, a *Mécses a ködben* (2021) című regény, amely tovább kíséri egy felvidéki ikerpár családjának életét, ezen keresztül mutatva be az elszakított észak-magyarországi magyarság sorsát. Míg az első kötet Trianontól 1948-ig – valóban dokumentarista pontossággal – ábrázolja a XX. század eseményeit, a folytatás a cselekmény szálait egészen az 1956-os forradalomig viszi tovább. Csallóközi magyarok a gyűlölet, az elnyomatás és az emberi aljasság viharában – akár így is lehetne summázni a Jezsó által felmutatott életrészek-modelleket. Közben felsejlik a felvidéki magyarság belső deportálásának pokla, a csehországi Szudéta-vidékre kényszermunkára elhurcoltak életének minden keserve, a Pozsony melletti ligetfalui láger iszonyata vagy éppen a nagyon is valószínű látomás: mit éreztek a hermetikusan elzárt államhatár túlsó oldalán élő magyarok az 1956-os forradalom és szabadságharc idején, hogyan tekintettek ők onnan Budapestre, milyen körülmények között kellett átélniük azokat a csodás napokat...

A szerző azt nyilatkozta munkája, a majdani trilógia első kötetéről, hogy az a hit, remény és a szeretet nehézségeit járja körbe, a második pedig az igazságról szól. (A készülő, befejező kötet, gyaníthatjuk, hasonló vagy éppen a korábbiakkal azonos eszmei-erkölcsi alapokról idézi majd meg az 1956 utáni évtizedeket, középpontban az északi magyarok számára többszörösen rendkívüli jelentőségű 1968-as esztendővel és az azt közvetlenül követő időkkel.) A felvidéki gyökerekkel rendelkező, bár magyarországi születésű Jezsó úgy vállalkozik az akár hagyományos értelemben is családregénynek nevezhető, a vonatkozó – néha úgy tűnik, szédítő zsúfoltságú – magyar történelmi-szeletek átfogó felmutatására, hogy személyesen átélt élmények még csak meg sem érinthették, hiszen a Felvidék, ezen belül a Csallóköz akár két legutóbbi nagy történelmi megrázkódtatásakor (1968, 1989) is mindössze három, illetve 24

éves volt – Budapesten...

A születésünk előtt történtek misztikus-rejtélyes módon az ősök jóvoltából geneinkbe ivódott-vésődött rendkívüli látomás-képei, az ilyen-amolyan narrációkkal, „mesélésekkel” fölerősítve aztán úgy bomlanak ki az írói képzelet és ábrázolóerő alkalmazásával, hogy döbrent elismeréssel nyugtázhatjuk, az író milyen meglepő biztonsággal mozog akár a mindenkori a cseh elnyomás, akár a szlovák vagy a felvidéki magyar lelkület, akár az adott történelmi körülmények összessége és általában az emberi lélek lehetséges igazodási pontjai között.

A roppant érzékletes leírások, a kifejezetten érettnek és élvezetesnek mondható ábrázolóerő és drámaiság mindvégig jelen van, ráadásul olyan miliőteremtő súlylyal, hogy ki kell jelenteni: valamiféle baljós északi szélfuvallat szinte mindvégig ott suhog a regényben, még a nyugodtabbnak-idillibbnak-szebbnek rögzült részletekben is. Ez a hangulati elem aztán a pokoljárás már szovjet hódoltságébéli stációin, a trilógia második darabjában a sztálini időket és a forradalom körüli heteket-hónapokat idéző lépcsőfokain átérve megrázó erővel árad szét a nem akármilyen „csavarral” éppen egy csehszlovák tiszttel kimondatott mondandó fényébe: „[...] az embernek valahova tartoznia kell. Egy eszméhez, egy földdarabhoz. Egy röghöz. Azt is tudom, a határok változhatnak. Ma erre, holnap arra. Ez csak szerencse kérdése. A rög, a földdarab azonban nem mászik odébb. Az helyben marad. Kálmán, te értelmiségi vagy, tudod, mit értek ezalatt, ha azt mondom, az itt lévő rögből is táplálkozik csehszlovákizmus eszméje. Eszme nélkül pedig nincs emberi élet. A röghöz és az eszméhez kell hűnek lenni, minden áron.”

Ez a megindító szépségű írói üzenet keresztülragyog minden vélt vagy valós történelmi ellentmondáson, megszólalón és megszólítottan. Sőt, még azon a meglehetősen látványosan „csavart” igazságon is, hogy már jó ideje láthattuk, mire is volt jó és hogyan is végezte a „csehszlovákizmus” eszméje... Csakhogy a lényeg egyáltalán nem ez, üzeni nagy vállalkozásával Jezsú Ákos. Hanem – hogy a többi stimmel.

Nagyon is stimmel.

Ország László: Tájszövés, 01